

İNGİLTERE'DE YAŞAYAN TÜRKLER ARASINDA HALK MÜZİĞİ VE SAZ/BAĞLAMA KÜLTÜRÜ

Erol PARLAK

Abstract

Historical information suggests that the arrival of Turks in the United Kingdom dates back to the 16th century. According to this, the first Turkish immigration was paid Turkish soldiers of Henry the 8th, King of England who came to the island after the Ottoman-British Agreement signed in 1799. With the global crisis that began towards the end of the 1920s after England seized Cyprus in 1878, it is seen that the poor Cypriots also emigrated to England. The 1960s were years of immigration from Turkey to the UK for economic reasons.

Today, especially in London, England, Scotland, Northern Ireland and Wales, there is a resident population of Turkey and Cyprus origins. In a mixed population structure coming from various cities of Turkey such as Kahramanmaraş, Sivas, Tunceli, Aksaray, Konya, Denizli, etc., the majority of the population coming from Kahramanmaraş is remarkable.

During the immigration from 1960s up to today, a great number of musicians from Cyprus and Turkey came to the island with migration. The picture that emerges after the migration of musicians reflects the development and change of the saz/baglama and the music played with saz as well as the map of the feelings of the expats.

In terms of music, since 1960s are the years that arabesque music is heavily heard, this type of music is also popular for Cypriots in the entertainment places. In the wedding environments, there are folk dance music for the locals coming alongside arabesque music. The situation for Turkish immigrants is somewhat different from that of the Cypriots. The fact that the vast majority of them has country origins and came for political and social reasons from certain regions of Anatolia have an influence on being protected of the beliefs and mindscapes in a politicized manner. This situation in the society has also shown itself in saz and the music performed with saz. Actually, the performers who had to move in the direction of the expectation of the society had to always make music in the same direction. Thus, a sense of music that is conservative in itself but distant from different music has developed. The local music taste mostly observed in association nights, social institution nights, auditions and concert organizations is a musical understanding based on local music taste, belief and political opinion.

The situation is the same in terms of individual and private institutions as well as individual trainers who have been educated on saz and folk music. Without exception all the instructors stated that they have to do the curriculum of the lessons in accordance with the wishes of the parents, they are forced to go out of it and are forced to do so in order to exist.

Giriş

Türkiye’de yaygın icrası ve kültürel değerlerin aktarımında önemli bir enstrüman olan Saz/Bağlama, kültürlerarası çalışmaların yaygınlaşması ile uluslararası alanda da eğitim ve icrası ile dikkat çekmektedir.

Bu makale İTÜ (İstanbul Teknik Üniversitesi) ve King’s College arasında ortak yürüttüğümüz “Kültürlerarası Yaklaşımla Bağlama Enstrümanının Uluslararası Alanda Eğitimi ve İcrası” adlı projenin ürünüdür. Dokuz ay boyunca süren bir alan araştırmasını kapsayan proje, daha önce İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı ve Berlin Humbolt Üniversitesi işbirliği ile “Almanya’daki Türkler arasındaki müzik kültürü, Saz/Bağlamanın eğitim kurumlarına taşınması, eğitim süreci ve eğitim anlayışının yapılanması” konularında yapılan ve akademik kurul, düzenleme kurulu üyeliği, katılımcı, sanatçı olarak aktif bir biçimde içerisinde yer aldığımız kongre, seminer, workshop, konserler ve sempozyumlar gibi kapsamlı projelerin İngiltere özelindeki bir ön adımı niteliğindedir. Başta Almanya olmak üzere Avrupa’nın çeşitli yerlerinde yapılan ve Bağlama enstrümanı başta olmak üzere Türk Halk Müziğinin kurumsallaşması ve akademilere taşınması ile sonuçlanan bu çalışmaların İngiltere gibi çok sayıda göçmen Türk nüfusu barındıran bir ülkede yapılmamış olması dikkat çekicidir. “Kültürlerarası Yaklaşımla Bağlama Enstrümanının Uluslararası Alanda Eğitimi ve İcrası” başlıklı bu proje ile İngiltere’de yaşayan Türklerin kültürel gelişimi ve müziğe dair sosyal gereksinimlerine, ikili ilişkilerin ilerlemesine ve kültürler arası kaynaşmaya katkı sağlanarak, Bağlama enstrümanının İngiltere’deki konumuna ve resmi akademik eğitim alanlarına taşınmasına da temel teşkil edebilecek verilerin elde etmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada, görüşme (mülâkat, sözlü tarih vb.), gözlem (belli aralıklarla ya da katılarak gözlemleme) teknikleri yanında yazılı ya da internete dayalı belgesel kaynakların taranması yöntemleri izlenmiştir. Bunlar diğer kişi veya kurumlar tarafından yazılmış, hazırlanmış veya yapılmış her tür belge, kayıt veya kalıtlardan oluşmaktadır.

Araştırmanın başlarından itibaren Londra başta olmak üzere çeşitli bölgelerde faaliyet gösteren resmi ya da kişisel kurumlar ve kişiler ile irtibata geçilmiş, atölye çalışmaları, seminer vb. bilimsel toplantılar düzenlenerek bilgi, deneyim paylaşımı yapılarak bir altyapı oluşturma yoluna gidilmiştir. Ayrıca düzenlediğimiz konserlerle projenin amacına uygun olarak kültürel etkileşim ve dostluğun pekiştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

Türklerin Birleşik Krallık’a gelişleri ile ilgili tarihi bilgiler, onların 16. Yüzyıldan itibaren İngiltere’ye gelmeye başladığını ortaya konulmaktadır. Buna göre, ilk Türk göçünün 1799’da yılında imzalanan Osmanlı-İngiliz Anlaşması sonrası adaya gelen İngiltere Kralı VIII. Henry’nin paralı Türk askerleri olduğu, 1865’te kurulan ve Sultan Abdülaziz’e karşı mücadele eden ve sonrasında İngiltere’ye sığınan Genç Osmanlılar’ın da bu göçün bir parçası oldukları görülmektedir. İngiltere’nin 1878’de Kıbrıs’a el koyması sonrasında 1920’li yılların sonuna doğru başlayan küresel kriz ile birlikte yoksul Kıbrıslıların serbestçe İngiltere’ye göç ettikleri, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra ülkenin yeniden inşası sırasında ortaya çıkan iş fırsatının göçü teşvik ettiği görülmektedir. Kıbrıs’ta yaşanan toplumsal çatışmalar ise, her iki halkın İngiltere’ye göçünün bir başka gerekçesidir.

1960’lar Türkiye’den de İngiltere’ye ekonomik nedenlerle göçün başladığı yıllardır. 1970 ve 80’lerdeki siyasi çalkantılar, 1990’lardaki Kürt sorunu göçün sürmesinin nedenlerindedir.

Türkiye ve Avrupa Birliği arasında 1963 yılında imzalanan ve genel adıyla Ankara Anlaşması olan Avrupa Topluluğu İşbirliği Anlaşması (ECAA/European Community Association Agreement), Türk vatandaşlarının Birleşik Krallık’ta iş kurma ve sonrasında oturum hakkı kazanmasına olanak tanı-

yan önemli bir fırsat olmuştur. İçişleri Bakanlığı verilerine göre 2004'den itibaren uygulama alanı bulan Ankara Anlaşması'ndan bugüne kadar 5 bine yakın Türk vatandaşının yararlandığı öne sürülmektedir.

Günümüzde başta Londra olmak üzere İngiltere, İskoçya, Kuzey İrlanda ve Galler Ülkeleri'nde Türkiye ve Kıbrıs kökenli yerleşik nüfus bulunmaktadır. Londra Regent's Üniversitesi'nde Ulusötesi Çalışmalar Araştırma Merkezi direktörü olan ve yaklaşık yirmi yıldır göç konusunda çalışmalar yapan Prof. Dr. İbrahim Sirkeci kendisi ile yapılan bir röportajda konu hakkındaki görüşünü şu şekilde dile getirmektedir:

Birleşik Krallık'ta İrlandalılar en kalabalık grubu oluşturuyor. Hintliler, Pakistanlılar, Bengladeşliler, Güney Afrikalılar, Amerikalılar, Fransızlar, Almanlar vd. var. Londra nüfusunun yaklaşık, yüzde kırkı İngiltere dışı doğumlu. İkinci, üçüncü kuşaklar dahil edilirse Londra'daki her dört kişiden üçünün göçmen kökenli olduğu görülüyor. Bu sıralamada Türkiye kökenlilerin yeri sanırım 20 ile 25. Sıralarda (Url-1)

Birleşik Krallık'ta Türkiye ve Kıbrıs'tan gelen Türkçe konuşan nüfusun toplam 300 bin-500 bin arasında olduğu tahmin edilmesine karşın, göçmenlik ve nüfus konusundaki uzmanlar bu sayının toplam 250 bin civarında olduğunu belirtmektedirler. Sirkeci'nin bu konudaki görüşü de şöyledir:

Nüfusu saptamada en önemli veri ülke çapındaki nüfus sayımıdır. Bu verilerde Türkiye'de doğmuş olmak Türk vatandaşı demek değildir. 2001 nüfus sayımında etnik bazda 'ırk' sorusu vardı. 2011'de de açık uçlu etnik soru yer aldı. Türkiye doğumlarının toplum nüfusu 1991 sayımında 26 bin, 2001'de 52 bin ve 2011 sayımında 111 bin dolayında görünüyor. 2011 nüfus sayımında açık uçlu etnik kimlik sorusuna yanıtlarda 'Kürdüm' diyenler 50 bin, Türküm diyenler 100 bin ve Kıbrıslı Türküm diyenler de 20 bin olarak saptandı. Dolayısıyla toplam Türkiye kökenli nüfusun 180 binin çok üzerinde olmasını bekleyemeyiz. Türküm diyenler arasında az da olsa Almanya, Bulgaristan ve Yunanistan doğumlu olup T.C. vatandaşı olmayanlar da var. Kürtler içinde de Türkiye, Irak, İran ve Suriye kökenlilerinde bulunduğunu unutmamak gerek. Bu verilerin ışığında Türkçe konuşan toplam nüfus sayısını 180-200 bin dolayında olduğunu öngörebiliriz. Bu sayıyı; burada doğan çocuklar ve kayda girmemiş gizli kalmış nüfusu da eklersek 250 bine kadar artırmak mümkün. (Url-2)

İngiltere'de yaşayan Türkiyeliler büyük çoğunluğu Londra başta olmak üzere, İngiltere'nin çeşitli bölgelerine dağılmış durumdadır. Bunların içerisinde Kahramanmaraş, Sivas, Tunceli, Aksaray, Konya, Denizli vb. Türkiye'nin çok çeşitli illerden gelen karma bir nüfus yapısı bulunmaktadır. Bunlar arasında Kahramanmaraş kökenli olanların sayısının çokluğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebinin, 1978-Kahramanmaraş Olayları olduğu hemen herkesçe ifade edilmektedir. Kahramanmaraş kökenli olanların çoğunluğunun Alevi inancına mensup olmaları da bu durumu doğrular niteliktedir.

Kıbrıslı Türklerin Türkiyelilere göre İngiltere'de daha eski olduğunu belirten Sirkeci, bunların toplum içerisinde daha dağınık ve entegre olduğunu da belirtmekte, göçmenlerin hareket stratejisini ise kendilerinden olanı takip etme biçiminde özetlemektedir (Url-1).

Göçmen ile ev sahibi arasındaki uyum sürecinde bir takım sosyal ve psikolojik sorunların oluşması göç olgusunun doğal sonuçlarından biridir. Kaçıtçıbaşı, göçmenlerin ev sahibi toplumlara, ev sahibi toplumların ise tek kültürlü toplumlardan çok kültürlü toplumlara dönüşmesi sürecini doğal bir uyum süreci olarak ele alıp yaşananların da doğal bir sonuç olduğunu ortaya koymaktadır (İbrahim Sirkeci vd. 2015:4). Bu sürecin kaçınılmaz sonucu ise, bir değişim ve dönüşüm olgusudur. Ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsayan geniş bir kavram olarak göç ve sonrası uyum sürecinde

“kültürleşme, kimlik, asimilasyon, entegrasyon, çok kültürlülük ve reentegrasyon gibi karmaşık alt yapılar içeren çeşitli kavramların öne çıktığı görülmektedir. Beirens, Hughes, Hek, ve Spicer ortak çalışmalarında uyum kavramının sosyal bağlantılar; kurum, kuruluş ve hizmetler ile kurulan ilişkiler, bunun yanında mevcut olanakların kullanılması olarak açıklarken, ayrıca sosyal köprüler; diğer dini, etnik milli gruplar ile kurulan sosyal ilişkiler olarak tarif ederek iki yönlü sosyal bütünleşmeyi desteklediğini belirtmektedirler (İbrahim Sirkeci vd., 2015: 79). Berry, göç sürecinin değerlendirilmesinde bireylerin ve grupların farklı kültürel temas ortamlarında karşılaşması sonucu yaşanan kültürel ve psikolojik değişimlerin “kültürleşme” kavramıyla ifade edilen bir değişim sürecine işaret etmektedir (İbrahim Sirkeci vd., 2015: 4). Elbette ki, farklı gruplar/bireyler arasında uyuma dair gelişen refleks de çeşitlidir. Berry, bu süreçte her iki tarafın da farklı uyum stratejileri geliştirdiğini de belirtmektedir (İbrahim Sirkeci vd., 2015: 5). Uzmanlarca ortaya konulan, göçmen psikolojisinde temel yaklaşımın kendini ifade edebilme ve asimilasyona uğramadan koruyabilme olduğudur. Sirkeci, kültürlerin karşılıklı harmanlandığı ve sonuçta bambaşka bir şeyin ortaya çıktığı görüşündedir (Url-1)

Türkiyeli ve Kıbrıslı toplum arasında görülen tutumun da benzer biçimde temel bir psikolojik alt yapı ve davranış stratejisi içerdiği görülmektedir. Asimilasyon tehlikesine karşı kültürel kimliği ve özgün kültürü kaybetme endişesine dayalı yok olup gitme korkusunun ağır bastığı görülmektedir.

İngiltere’de göçmenlere yönelik uygulanan entegrasyon (uyum) politikaları, kültürel alanda da çeşitli toplum merkezlerinin, vakıfların kurulabilmesi, grant sistemi denilen maddi destekle desteklenmesi yönünde birtakım olanakları içermektedir. Özellikle Türkiyeli göçmenler arasında görülen suç oranını düşürmek adına özgün kültürün desteklenmesi çabaları bu düşüncenin bir ürünüdür. İngiltere’ye 2000 yılında gelmiş olan ve gerek kendi özel dersanesinde gerekse belediyeye ait Music Performance and Art Center bölümünde uzun süre saz öğretmenliği yapan olan Ulaş Kartal’ın aktarımları, bu konu hakkında kayda değer ipuçları içermektedir. Bu kuruma davet edildiğimde mülakatta yetkililer bana şöyle söylediler: “20 yaş altı 20 bin civarında genç cezaevinde. Biz bundan üzüntü duyuyoruz ve düzeltmek istiyoruz. Saz çalanlara destek olmak istiyoruz kendi kültürümüzle kaynaşmalarını istiyoruz ki yanlış yola sapmasınlar” (Kişisel Görüşme, 2 Mayıs 2016).

Özgün kültürün ve bu kültürün önemli taşıyıcısı konumundaki değerlerin belirlenmesine bununla ilgili çalışmaların desteklenmesine yönelik yaklaşımın benzeri bir araştırmaya 2000’li yılların başlarında Almanya’da yapılmıştır. Ortaöğretim kurumları düzeyinde yapılan çalışmada daha da çarpıcı sonuçlar ortaya koymuştur. Çeşitli grupların incelendiği bu projede kimi çocukların derslerinin iyi olmadığı, kimilerinin iletişiminin zayıf ve dışa kapalı olduğu, kimilerinin suça eğilimli, kimilerinin ise uyuşturucu kullandıkları tespit edilmiştir. Bunların dışında bir grubun ise uyumlu, iletişime açık, derslerinde başarılı oldukları ve herhangi bir suça bulaşmadıkları sonuçları elde edilmiştir. Araştırmacıları şaşırtan bu durumun kaynağına inildiğinde tümünün saz çalıp türküler söyledikleri, saz kursları için dersanelere giderek sosyalleştikleri görülmüştür. Böylelikle Almanya’da entegrasyon çalışmaları kapsamında sazın kullanılması ve ileride resmi akademik kurumlara aktarılması süreci de başlamıştır.

İnançsal ve sosyokültürel kimliğin korunmasında halk müziği ve sazın kullanılması olgusu önemli bir unsur olarak İngiltere’de de kendisini hissettirmektedir.

Konu Hakkında Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

İngiltere’de yaşayan Türklerle ilgili çalışmalardan bazıları, bu konuda yazılan kitaplardır.

Kıbrıs kökenli tiyatrocu Osman Balıkcıoğlu’nun Kıbrıslı Türkleri anlattığı, 2002 yılında basılan “*Bizim İnsanımız, Bizim Lefkoşa’mız*” adlı anı kitabı bu konuda ilklere aittir. Balıkcıoğlu, 2012 yılında basılan *Özgür İkili: Alikko ile Caher’in Öyküsü* adlı kitabı ise meslektaşısı Kemal Tunç ile birlikte yazıp sahneye koyarak uzun süre oynadıkları iki Karpaz köylüsünün kendi şivesiyle karşılıklı atışması üzerine kurulu bir komedinin serüvenini anlatmakta. Balıkcıoğlu, 1972 yılında geldiği Londra’da kaldığı uzunca süreçte, çoğunluğu Kıbrıslı Türklerden oluşan insanları kimi zaman Kıbrıs kimi zaman Londra arasında ele alarak anlattığı bir başka çalışması ise 2012 basımı olan *Londralılar* adlı kitaptır.

Sosyolog, belgesel yapımcısı ve yönetmen Semra Eren Nijhar’ın uzun yıllar Kıbrıs Türk Cemiyeti’nin arşivinde çalışarak hazırladığı 2012 basımlı *Avrupa’nın İlk Türk Derneği: Kıbrıs Türk Cemiyeti* isimli kitabı Kıbrıslı Türkler ve onların örgütlenmesi ilgili çalışmalar hakkında değerli bilgiler içermektedir. Nijhar’ın yine 2012 tarihli *Londra’da Çok Kültürlülük: Yaşamdan Portreler* gibi başkaca kitap çalışmaları yanında “*Londra’lı Türkler*” konulu sergi ve film çalmaları ile Londra’da yaşayan Türk gençlerini konu alan “*Söz Bizde*” adlı belgesel çalışmaları da bulunmaktadır. Nijhar 33 fotoğraf ve konuyla ilgili röportajların, enstelasyonların yer aldığı “*Artık Gurbet Yok! (mu?) There Is No More A Place Far From Home (Is There)*” isimli bir sergi de açmıştır.

Prof. Dr. İbrahim Sirkeci, İngiltere’deki Türk ve Kürt toplumu ile ilgili bilimsel çalışmalar yapan bir bilim insanıdır. Londra Regent’s Üniversitesi’nde Ulusötesi Çalışmalar Araştırma Merkezi direktörü olan ve yaklaşık yirmi yıldır çeşitli konularda çalışmalar yapan Sirkeci konu hakkında çeşitli kitaplar yayınlamıştır. Bunlardan bazıları 2015 yılı basılmış olan *Politics and Law in Turkish Migration, Göç ve Uyum, Family and Human Capital in Turkish Migration, Turkish Migration, Identity and Integration*’dır. Sirkeci, 2016 yılında ise *Turkish Migration Policy, Conflict, Insecurity and Mobility, Little Turkey in Great Britain* adlı üç kitap daha yayınlamıştır. Sirkeci, çalıştığı kurum bünyesinde Ph. D. seviyesinde kariyer yapan öğrencilerden bazılarını bu konuya yönlendirerek tezlerini yönetmiştir. Bunlardan bazıları; Dr Fethiye Tilbe: *Londradaki Türkiyelilerin Göçmen Dövizi Gönderme Davranışları*, Dr Tuncay Bilecen: *Ankara Anlaşması ile İngiltereye Göç*, Dr Rauf Kesici: *Londra’daki Türkiyeli Göçmenlerin Siyasete Katılımı*’dır.

Uzun yıllardır Londra’da yaşayan ve “Açık Gazete” adlı bir internet gazetesi yayınlayan gazeteci Faruk Eskioğlu da Türkiyeli ve Kıbrıslı topluma dair konularda çeşitli yazılar, bilgiler, belgeler, röportajlar yayınlamaktadır. Eskioğlu, ayrıca uzun yıllardır edindiği bilgi ve belgeler ışığında “*Londra’da “BizimKiler”*” adlı bir sözel toplum tarihi çalışması hazırlamaktadır. 2016 yılı içerisinde basım ve yayımının gerçekleşmesi hedeflenen bu kitapta Eskioğlu, tarihsel süreç içerisinde göç, toplumsal kurumların oluşumunu, sosyokültürel veriler ve toplumsal biçimlenişini tanımlanmış 100 kişi ile röportaj üzerinden aktarmaktadır. Haber değeri olan önemli olayların da yer aldığı kitapta sanatsal ve kültürel veriler de anlatılmaktadır.

Dr. Ümit Çetin toplumsal konularda çalışmalar yapan bir başka araştırmacı bilim insanıdır. Son dönemlerde Türkiyeliler arasında artan intihar olayları hakkında araştırmalar yapan Çetin’in bununla ilgili bir çalışması bulunmaktadır. Çetin ayrıca Westminster Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Dr. Celia Jenkins ile birlikte İngiltere’de Alevilik inancının, okullarda ders müfredatına girmesi yönünde çalışmalara katılmıştır.

İngiltere'deki Türkiyeli ve Kıbrıslı toplum ile ilgili çalışmaların önemli bir kolu da dernek, vakıf gibi çeşitli kurumlarda yapılan çok sayıdaki paneller, konferanslar vb. etkinliklerdir. Yapılan tüm bu çalışmalarda sanatsal profile dair bilgilerin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bu konuya özgü herhangi bir çalışmanın bulunmayışı ise dikkat çekicidir.

Sanat alanında yapılan çalışmalar

İngiltere'de yaşayan Türkiyeli ve Kıbrıslı toplum ile ilgili sanatsal çalışmalar, sanat pratiğinin başlıca uygulama alanları olarak görülen başta düğünler-kına geceleri ve dernek geceleri olmak üzere Türkü-Bar denilen yemekli içkili mekânlar ile restoranlar vb. çeşitli yerlerde sergilenen eğlenceye dayalı aktivitelerdir. İlk dönemlerden beri uzunca bir süredir devam etmekte olan bu profile zamanla az sayıda da olsa konser mekânlarında yapılan dinletiler de eklenmiştir.

Bu aktivitelere dair ilk adımların 1960'lı yılların başlarından itibaren adaya göç eden müzisyen ya da gruplarla başladığı görülmektedir.

Halk müziği alanında alanında ortaya çıkan ilk icracıların bir kısmı saz, bir kısmı da davul-zurna çalanlardır.

Adaya gelen ilk saz icracıları Kıbrıslılardır. *Kıbrıslı Mevlit* adıyla bilinen Mevlit [...] 1960'lı yılların başlarında gelmiştir. Kıbrıslı Mevlit'ten sonra *Yanık Ali* adıyla bilinen saz icracısı gelmiştir.

O yıllarda ardı ardına gelen saz icracılarından ikisi de *Emino* lakabıyla bilinen Kıbrıs Kaleburunlu Emin ve Kıbrıslı Osman Kelebek'tir. Kelebek kendi grubu olan "Kelebekler Müzik Grubu" ile uzun süre müzik yapmıştır.

İstanbul'da saz icracısı Mehmet Yaren 1969 yılında Orhan Gencebay ve Ahmet Sezgin ile turne dolayısıyla İngiltere'ye gelmiş ancak kalmaya karar vererek buraya yerleşmiştir. Türkiye'den gelen ilk saz icracısıdır.

Daha sonraları bir başka Kıbrıslı saz icracısı olan Hasan Gürses adaya gelerek yerleşmiş ve müzik camiasındaki yerini almaya başlamıştır.

Çolak lakaplı Çorumlu Mehmet Gerçek 1970'li yılların başlarında itibaren Türkiye'den gelen saz icracısıdır.

1970'li yılların sonuna doğru adaya gelen Kıbrıslı Orhan Emin Londra'da, bir diğer Kıbrıslı sazıcı Kaleburunlu Emin'den saz öğrenerek piyasaya girmiştir.

1970'li yılların sonuna doğru gelenler de sazı Londra'da öğrenenlerdendir.

1970'li yılların sonuna doğru dört Kıbrıslı daha gelip Londra'da saz öğrenerek piyasaya girmiştir. Bunlar Tanju Mehmet, Mustafa Çelebi, Erdiñ Hüseyin, Metin Ahmet'tir.

1980'li yıllar adaya göçün hızlandığı bir dönemdir. Bu dönemde ilk olarak Kıbrıslı Aziz [...] adaya gelmiş ve "Vatan 85" adlı bir müzik grubunda müzik yaparak piyasaya girmiştir.

1985 yılında konservatuarlı bir müzisyen olan, asıl branşı da mey, kaval ve zurna olan Erkan Okutan (D.T.1963/ Ordu) ve ondan kısa bir süre sonra da hemşehrisi Ordu Akkuşlu Fazıl [...] adaya gelerek müzik pratiğine katılmışlardır. Aynı zamanda saz da çalan Erkan Okutan'ın okullu olması ve nota bilgisinin bulunması nedeniyle akademik ders süreci de başlamıştır. Öğrencilerinden biri Bingöllü Ercan Ebcin'dir. 1985 yılında Erkan Okutan ve sonrasında Murat Yıldırım'dan ders almaya başlamış ve piyasaya girmiştir.

Türkiye'den 1986 yılında gelen eğitimci-icracı Murat Yıldırım (D.T.1972/ İstanbul) da kısa sürede müzik camiasına katılmıştır. Aslen Elbistanlı olan Yıldırım, 1981-1986 yılında Arif Sağ Müziği'nde saz dersleri almış, sahne hayatına atılarak çok sayıda sahne çalışmasında eşlik-

çi olarak yer almıştır. Daha sonra, 1986 yılında İngiltere'ye gelerek yerleşmiştir. 1986-2000 yılları arasında eşlikçi olarak konser, düğün gibi eğlence etkinliklerine, stüdyo çalışmalarına katılmıştır. 2000 yılında kişisel kurumunu kurarak eğitim vermeye başlamış, önce "Barış Müzik" adıyla kurulan kurum 2004 yılında isim değişikliği ile "Murat Yıldırım Müzik Merkezi" adını almıştır. Bu arada türkülerini senfonik tarzda aranje ederek çeşitli konserler yapmıştır. 2009-2012 Middlesex University Music Arts bölümünde kompozisyon eğitimi almıştır. 2012 yılında müzik merkezini kapatmış, aynı yıl girdiği polislik sınavı sonrası polis olmuştur. Halen bu görevi sürdürmektedir (Kişisel Görüşme, 20 Mart 2016).

Bir başka eğitimci-icracı Hüseyin Kaplan (D.T.1960/ Kangal) 1989 yılında Türkiye'den Londra'ya gelmiştir. Veli Kaplan gibi değerli ozan bir babanın oğlu olarak küçük yaşlardan beri müziğin içerisinde yer alan Kaplan, bir süre sonra kurdukları müzik grubu ile Londra düğünleri ve eğlence mekânlarında müzik ortamına dâhil olmuştur. İleriki yıllarda saz dersleri vermeye de başlayan Kaplan, daha sonra bu uğraşını bırakarak müziği hobi olarak sürdürmeye devam etmektedir (Kişisel Görüşme, 20 Aralık 2015).

Eğitmen-icracı Seyfettin Çeki (D.T.1960/ Kangal) İngiltere'ye 1989 yılında gelmiştir. Önceleri "Türk Eğitim Birliği"nde saz dersi vermeye başlayan Çeki, zamanla "Londra Cemevi"nde bu çalışmalarını sürdürmüştür. Daha sonra "Murat Yıldırım Müzik Merkezi"nde de dersler vermeye başlayan Çeki, 2006'da "Hasret Saz Okulu"nu kurarak kendi okulunun başına geçmiştir (Kişisel Görüşme, 10 Ocak 2016).

1990'lı yılların başlarından itibaren dört saz icracısı adaya göç etmiştir. Bunlar "Sevenler Müzik Grubu"nda çalan Kıbrıslı Tansel [...], Adanalı Hasan Yiğit, Gaziantep'li Hüseyin ve Mehmet Göl kardeşlerdir.

Eğitmen-icracı Zeki Erdoğan (D.T.1967) 1992 yılında İngiltere'ye gelmiştir. Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi mezunudur. Erdoğan, diploması İngiltere'de kabul görmediği için müzik hocalığına başlamış, başlarda yarı zamanlı olarak ek işler yapmak zorunda kalan Erdoğan daha sonra tamamen müzik ile ilgili çalışmalara yönelmiştir. Teklif üzerine İngiliz ve Türk okullarında, Türk derneklerinde dersler vermiş, 1999 yılında Kemal Külahçı ile birlikte "Londra Saz Okulu"nu kurmuş ancak bir süre sonra buradan ayrılarak bireysel çalışmaya devam etmiştir. 2008'den beri Einfiel Belediyesi'nin sanat kurumu bünyesinde GCSE (General Certificate of Secondary Education) sistemine yönelik saz dersleri vermekte olup bu konudaki tek eğitimcidir (Kişisel Görüşme, 20 Şubat 2016).

Eğitmen-icracı Dursuncan Çakın (D.T.1991/ Adana) 1993 yılında Londra'ya göçen bir ailenin çocuğudur. Aslen İmranlı olan ve çok küçük yaşta İngiltere'ye gelen Çakın, müzik eğitimime 8 yaşındayken Caner Şahin'den saz ve teori dersleri alarak başlamıştır. Aynı dönemde "Associated Board of the Royal Schools of Music (ABRSM)" teori sınavlarına girerek belli bir grade derecesine ulaşır. Daha sonra Ulaş Kartal ile tanışır ve birlikte çalışmaya başlarlar. Eğitimciliği özel saz okulları ve cemevlerinde ders vererek başlar. 3 yılı aşkın bir süredir "Melody U.K. Sanat Merkezi"nde eğitim vermektedir. Kişisel home stüdyosunda kayıt çalışmaları yapmakta "MusicA-vesta" adlı müzik grubunda saz çalarak sahne çalışmalarına katılmaktadır.

Erdal Ünsalan (D.T. 1988/ Kayseri), 1994 yılında ailesiyle birlikte İngiltere'ye gelip Londra'ya yerleşen eğitimci-icracılardandır. 7-8 yaşlarında saz çalmaya kendi kendine başlamış, 9 yaşında iken altı ay kadar "BEM (Bağlama Eğitim Merkezi)"nde bağlama eğitimi almıştır. O dönemde "Bağlama Düzeni"ne yoğunlaşmış; daha sonra, Caner Şahin'den bir buçuk yıl teori ve "Bozuk Düzen"

dersleri almıştır. 19 yaşına geldiğinde “Kopuz Müzik Merkezi” adlı kurumda şelpe tekniği dersleri vermeye başlamış, 21 yaşına geldiğinde ise üç adet müzik grubunda icracı ve aranjör olarak yer alıp, çok sayıda konsere katılmıştır. 2014 yılından itibaren “Melody UK Sanat Merkezi”nde dersler vermeye başlamış halen sürdürdüğü bu çalışmalarını yanında çeşitli müzik gruplarıyla stüdyo kayıtları ve sahne çalışmaları da yapmaktadır.

Kemal Külahçı (D.T.1970/ Tunceli), İzmir’den Londra’ya 1998 yılında gelen bir başka eğitimci-icracıdır. İzmir’de yaşadığı dönemlerde kısa bir süreliğine üstat Yılmaz İpek’in TRT saz sanatçısı oğlu Hulki Rıza İpek’ten ve Ahmet Hiçkorkmaz’dan dersler alır; halk kültürü ve müziği konusunda Âşık Şahsenem Bacı’dan yararlanır. Londra’ya geldiği ilk dönemde derneklerde ve toplum merkezlerinde dersler verir; 2000 yılında “Londra Saz Okulu”nu Zeki Erdoğan’dan devralarak çalışmalarını devam ettirir. Halen bu kurumda çalışmalarını sürdürmektedir (Kişisel Görüşme, 15 Şubat 2016).

Eğitmen-icracı Ulaş Kartal (D.T.1977/ Van), İngiltere’ye 2000 yılı ekim ayında gelmiştir. Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi mezunudur. Aslen Elbistanlı olan Kartal, saz çalmaya küçük yaşta saz kurslarına giderek başlar. Sonraki yıllarda piyano çalmaya yönelik özel dersler alır. Üniversite yıllarında Erdal Uludağ’dan, ilerleyen yıllarda da Gaziantep Üniversitesi eğitimcilerinden Ali Dağıstanlı’dan bir yıl boyunca yöresel üsluplar konusunda özel ders alır. İngiltere’ye geldiği ilk yıllarda “Kitapevi” adında bir yerde ders vermeye başlar. 2003 yılında önceleri adı “Ulaş Kartal Müzik Academy” olan ve 2013 yılında isim değişikliği yaptığı “Melody U.K. Sanat Merkezi”ni kurarak kurumsal eğitim çalışmalarını burada yürütür. Harringay Belediyesi’nde Music Performance and Art Center bölümünde hobi bazlı saz dersleri veren Kartal, GCSE ve A Level sınavlarına yönelik destek dersleri de vermektedir (Kişisel Görüşme, 02 Mayıs 2016).

İngiltere’ye 2000 yılında gelen bir başka eğitimci-icracı da 1972 doğumlu Caner Şahin’dir (D.T.1972/ Elbistan). Şahin, saza küçük yaşlarda annesinden ders alarak başlar. 1988-1989 yılları arasında Arif Sağ Müzikevi’nde bağlama, 1990’lı yıllarda da Tayfun Gültekin’den ve Faris Akarsu’dan piyano, solfej ve kompozisyon dersleri alır. Şahin, 2000’de İngiltere’ye gelir. İlk zamanlar halkevi, KOMKAR gibi toplum merkezlerinde daha sonra 2001-2007 arasında SOAS’ta (School of Oriental and African Studies), Parkview Academy, Gladsmore Community School gibi ortaokul düzeyindeki İngiliz okullarında seçmeli ders statüsünde saz dersleri verir. 2007 yılında “Katre Sanat” adlı kurumu devralarak kendi müzik okulunu oluşturmuştur ve halen çalışmalarını burada sürdürmektedir. (Kişisel Görüşme, 14 Şubat 2016)

2000’li yılların başı, adaya göçün yeniden hızlandığı bir dönemdir. Kıbrıslı Hüseyin Erdinç bu bu yıllarda adaya gelen saz icracılarından.

Saz eğitimci Atila Kopan (D.T.1977/ Kayseri) 2006 yılında İngiltere’ye gelmiştir. Karadeniz Teknik Üniversitesi Gemi İnşaat Mühendisliği Bölümü’nden mezundur. Özel dersler yanında Community Center DAYMER Stoke Newington şubesinde de dersler vermektedir. (Kişisel Görüşme, 2 Mart 2016)

Anıl Duman (D.T.1992/ Ankara) İngiltere’ye 2006 yılında Ankara’dan gelmiş bir eğitimci-icracıdır. Burada Ulaş Kartal ve Özcan Dursun’dan ders aldıktan sonra eğitimciliğe başlamıştır. 2012 tarihinden beri North London Community House DAYMER’de ders vermektedir. The University of Northampton’da Music/Popular Music okumakta olan Duman, ayrıca danışmanlık ve tercümanlık da yapmaktadır (Kişisel Görüşme, 23 Nisan 2016).

Erdem Bay (D.T.1979/ Afşin), İngiltere'ye 2008 yılında gelen eğitimci-icracıdır. Bay, saz çalmaya Erdal Erzincan ve Cem Yıldız'dan dersler alarak başlar. Türkiye'de müzik adına sahne ve eğitimlik gibi çeşitli faaliyetler yürüttükten sonra 2008 yılında Londra'ya yerleşir. Burada yaklaşık yedi yıl kadar cemevinde saz eğitimliği yapar. Bay, "School of Audio Engineering" bölümünde yüksek lisans yapmış, bu donanımı gereği stüdyolarda ses mühendisliği de yapmıştır. Bay, İngiltere'de geçen yedi yılın ardından Türkiye'ye geri dönmüştür (Kişisel Görüşme, 23 Nisan 2016). Özcan Dursun (D.T.1967/ Kemah), 2008 İngiltere'ye gelen bir başka eğitimci-icracıdır. Dursun, 1980'li yılların başlarında Arif Sağ Müzikevi'nde saz dersleri almış, 1982'den itibaren burada dört yıl boyunca ders vermiştir. Aynı yıllarda İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda vurmali sazlar eğitimi almıştır. Dursun, 1988 yılında Paris'e yerleşmiş burada önceleri Alevi Kültür Merkezi'nde daha sonra da belediyeler bünyesindeki kurumlarda dersler vermeye başlamıştır. 1999 yılında Mahmut Demir ile "Saz Paris" adlı kurumu oluşturarak uzun yıllar burada dersler vermiştir. Daha sonra Paris'ten ayrılarak 2008 yılında Londra'ya yerleşmiştir. Yaklaşık bir buçuk yıl "Londra Cemevi"nde dersler verdikten sonra, 2009 tarihinde "Özcan Dursun Müzik Merkezi"ni kurmuştur. Halen çalışmalarını bu kurum çatısında sürdürmektedir.

İskender Ozan Toprak (D.T.1977/ Aydın) İngiltere'ye 2009 yılında gelmiş bir diğer eğitimci-icracıdır. Toprak, Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuvarı mezunudur. Mezuniyetin ardından müzikoloji eğitimi için Almanyaya gitmiş, Friedrich Alexander University'de müzikoloji eğitimi alarak burada sanat yaşamına atılmıştır. Almanya'nın çeşitli tiyatrolarında hem enstrümanist hem de oyuncu olarak çalışmış, aynı zamanda özel olarak kompozisyon eğitimi de almıştır. Mezuniyetin ardından evlenmiş, 2009 yılında Londra'ya gelerek yerleşmiştir. O tarihten bugüne çeşitli bölgelerdeki cemevlerinde, özel saz okullarında, derneklerde saz dersi vermiştir. Aynı zamanda Almanya'da bazı tiyatroların müziklerini yazmakta, belgesel müzikleri yapmakta, albümler yönetip ses kayıtları yapmaktadır. Şu sıralar Sheffield, Don Caster ve Bozcader cemevlerinde saz dersi vermektedir (Kişisel Görüşme, 30 Mayıs 2016).

2015'te Türkiye'den gelen eğitimci-icracı Orhan Bilge (D.T.1981/ İstanbul) Erol Parlak Müzik Merkezi'nde bağlama eğitimi alarak saza başlamış daha sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat Tasarım Fakültesi'nde lisans eğitimine adım atmıştır. Erdal Erzincan ile çalışma fırsatı da bulan Bilge 2015'te Londra'ya yerleşmiştir. Şu sıralar Goldsmiths Üniversitesi'nde seçmeli dersler alanında kontratlı öğretim elemanı statüsünde ders vermektedir (Kişisel Görüşme, 30 Mart 2016).

İngiltere'de Saz/ Bağlama Eğitiminde Kurumsallaşma

Dernekler-Toplum merkezleri

Saz eğitimi verilen kurumsal yapılardan biri dernekler ve "community center" denilen toplum merkezleridir. Başta Londra olmak üzere İngiltere'nin birçok bölgesinde Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelenlerin kurduğu çok sayıda yöresel dernek ve toplum merkezleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Elcom, Bozcader (London-Sheffield-Doncaster), Tavla Köyü, Dersim, Kötüre Köyü, Kaleboyun, Kutu Köyü, Nurhaklılar, Pazarcıklılar (PazDer), Koçgiri, Kırkısraklılar, Tilkililer, Al-Has, Kasanlılar, Dayanışma Merkezi/Stoke Newington Tottenham (DAY-MER), Community Center (KOMKAR)'dir.

Ortaya çıkışları neredeyse göçün tarihiyle özdeşleşen dernekler ve toplum merkezleri saz derslerinin ortaya çıktığı ilk kurumsal yapılardır. Daha çok sosyalleşme, kültürün korunması ve dolayısıyla gençlerin korunabilmesi amacıyla başlatılmış olan kurslar da hobi kurslarından ileri gidememiştir. Saz derslerinin günümüzde de sürdüğü dernekler ve toplum merkezleri bünyesinde zaman zaman dinletiler, söyleşiler ve konserler gibi etkinliklere yer verilmektedir. İngiltere’de “Türk Eğitim Birliği, İşçi Birliği” vb. kuruluşlar da saz eğitimine yer veren kurumlar arasındadır.

Londra “Yunus Emre Türk Kültür Merkezi”, Türkiye’yi, Türk dilini, kültürünü, sanatını ve tarihini tanıtmak ve yaygınlaştırmak amacıyla faaliyetlerde bulunan, ayrıca bu alanlarda benzer kurum ve kuruluşlarla uluslararası kültürel işbirliği çalışmaları yapan Yunus Emre Vakfı’na bağlı Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezleri’nin Londra şubesidir. Çeşitli kültürel çalışmaların yapıldığı merkezde bir dönem Karadeniz Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuarı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Ersen Varlı saz dersleri vermiştir. Bundan sonra saz kursları dışında saz ve halk müziği ile ilgili bir çalışma görülmemektedir. Londra’da uzun süre yaşayan ve Türk Sanat Müziği çalışmaları yapan müzisyen Cahit Baylav da kendi kurup yönettiği “Nihavend” adlı grubu ile “İttri’nin 300. Ölüm Yıldönümü” nedeniyle burada bir konser vermiştir. Bu etkinlik dışında kurumda TSM (Türk Sanat Müziği) ile ilgili olarak da başka bir çalışma da görülmemektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk okulları

İngiltere’de saz eğitimi verilen kurumlardan biri de “Türk Gençlik Eğitim ve Sanat Kurumu” adlı bir çatı yapılanma altında oluşturan Kıbrıslı Türk Toplumuna ait okullardır. İngilizlere ait okullarda kiralama yöntemiyle eğitim veren bu okulların tamamına yakını Londra’da olup Kıbrıslı öğrenciler yanında Türkiyeli öğrenciler de bu okullarda eğitim almaktadır. Bunlar, Ali Rıza Değirmencioğlu Türk School, Hornsey Atatürk School, Southgate Atatürk School, Chesterfield Atatürk School, Haselwood Atatürk School ve diğerleridir. Haselwood Atatürk School haricindeki bu okulların tümünde Saz/Bağlama kursları da bulunmakta, kursiyerler dersler olarak bu enstrümanı öğrenebilmektedirler. Kıbrıslılara yönelik okullarda ilk dersleri başlatan Erkan Okutan, 1985’de Alexandria Primery School bünyesinde faaliyet gösteren Kıbrıs Okulunda ilk saz kursunu vermeye başlamıştır. Gelenlerin büyük çoğunluğunu Kıbrıslıların oluşturduğu Cuma ve Pazar günleri yapılan saz kursları gönüllü hobi derslerinden ibarettir. Okutan, saz dersleri içerisinde solfej eğitimi de verdiği bu derslerin müfredatını kendisinin belirlediğini o dönemlerde “Bozuk Düzen” ve “Bağlama Düzenini” bir arada gösterdiğini belirtmektedir (Görüşme: Erkan Okutan, 10 Kasım 2015). Uzunca bir süreden beri Kıbrıs okullarında saz kurslarını Zeki Erdoğan yürütmektedir.

Özel müzik okulları

İngiltere’de Saz eğitiminin ağırlıklı merkezi özel eğitim kurumlarıdır.

İngiltere’de faaliyete geçen ilk özel eğitim kurumu 1992 yılında Cemal Akkiraz tarafından kurulmuş “Anadolu Müzik Merkezi”dir. Hacney bölgesinde açılan merkez daha sonra Stoke Newington’a taşınarak hizmet vermeyi sürdürmüştür. Eğitim, gelen kitlenin sosyokültürel yapısı paralelinde ve beklentileri doğrultusunda bağlama düzeni ekseninde verilmiştir (Kişisel Görüşme, 15 Şubat 2016).

İngiltere’de faaliyete geçen ilk özel eğitim kurumu Sinan ve Ali Erdoğan kardeşler tarafından kurulan “BEM Bağlama Eğitim Merkezi”dir. Aslen Sivas Kangallı olan Erdoğan kardeşler, Stoke Newington’da faaliyete geçen ve döneminde kursiyer sayısı olarak en büyük potansiyeline ulaşan kurumu, yaklaşık beş yıl hizmet verdikten sonra kapatmışlardır (Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2016).

Londra’da faaliyet sürdüren bir başka kurum “Londra Saz Okulu”dur. 1999 tarihinde Zeki Erdoğan tarafından kurulan okul daha sonraları 2000 yılında Kemal Külahçı tarafından devralınmıştır. Önceleri ağırlıklı olarak bir Saz/Bağlama Okulu şeklinde ilerleyen çalışmalar daha sonra gitar, piyano, keman ve ses eğitimi gibi derslerin eklenmesiyle genişlemiştir. Bir süre sonra müzik aletleri, aksesuarları satışı da eklenerek faaliyet alanı daha da genişletilmiştir. Solfej dersleri ile desteklenen saz eğitimi haftada iki gün ikişer saat halinde verilmektedir. Yalnızca bağlama düzeni eksenli bir eğitim anlayışı hâkimdir. Mızraplı yanında mızrapsız (şelpe) teknik de öğretilmektedir. Kemal Külahçı çeşitli metotlardan yararlanarak oluşturduğu bilgileri öğrencilerine aktarmaktadır. Kurum bünyesinde atölye çalışmaları, ustalık sınıfları, dinletiler, söyleşiler gibi etkinliklere yer verilmektedir. Okul Hackney/Stoke Newington bölgesindedir (Kişisel Görüşme, 15 Şubat 2016).

“Murat Yıldırım Müzik Merkezi”, Murat Yıldırım tarafından 2000 yılında önce “Barış Müzik” biçiminde kurulmuş 2004 yılında isim değişikliği yapılarak “Murat Yıldırım Müzik Merkezi” adını almıştır. Kurumda yalnızca saz ve solfej dersleri önceleri haftada üç gün ikişer saat olmak üzere toplam altı saat verilmiş, daha sonra toplam dört saate indirilmiştir. Saza ait “Bağlama Düzeni, Bozuk Düzeni, Misket Düzeni, Abdal Düzeni” gibi çeşitli düzenleri ve farklı yörelere ait üslupları, değişik ustaların tavırlarını işleyen geniş bir eğitim ve repertuar anlayışı hâkim olmuştur. Yalnızca mızrap tekniği işlenmiş, Şelpe tekniğine yer verilememiştir. Döneminde birçok icracının ve eğitimcinin yetişmesini sağlayan bu güçlü kurum 2012 yılında çeşitli nedenlerle kapatılmıştır (Kişisel Görüşme, 23 Mart 2016).

Özel eğitim kurumlardan bir diğeri 2006 yılında kurulmuş olan “Hasret Saz Okulu”dur. Önceleri Murat Yıldırım Müzik Merkezi’nde hoca olarak çalışan Seyfettin Çeki tarafından kurulmuştur. Yalnızca saz eğitimi verilmektedir. Eğitimi ayrıca solfej dersleri ile desteklenmektedir. Saz dersleri haftada iki gün ikişer saat olarak verilmektedir. Yalnızca saz düzeni eksenli bir eğitim anlayışı hâkimdir. Mızraplı yanında mızrapsız (şelpe) teknik de öğretilmektedir. Seyfettin Çeki’nin çeşitli metotlardan yararlanarak oluşturduğu notlar işlenmektedir. Şelpe tekniğine yönelik olarak Erol Parlak Şelpe Tekniği (1-2) kullanılmaktadır. Kurum bünyesinde atölye çalışmaları, ustalık sınıfları, dinletiler, söyleşiler ve konserler gibi etkinliklere de yer verilmektedir. “Hasret Saz Okulu” Hackney/Dolston Junction bölgesindedir (Kişisel Görüşme, 23 Mart 2016).

2000 yılında sahibi Ulaş Kartal tarafından kurulmuş olan “Melody UK” adlı kurum da özel eğitim kurumlarının başta gelenlerindedir. Önceleri (12-13 yıl civarında) “Ulaş Kartal Müzik Academy” olan kurumun adı 2013’den itibaren Melody UK Sanat Merkezi olmuştur. Saz, gitar, piyano ve keman derslerinden oluşan çalgı eğitimleri solfej dersleri ile desteklenmektedir. Saz dersleri haftada iki gün olmak üzere toplam dört saatten ibarettir. Hemen her yöreden eserlere yer verilmeye çalışılan eğitim içerisinde TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) kaynaklı eserler, ustaların özel repertuarları yanında günün sevilen eserleri ile teknik çalışmaları güçlendirecek eserlere de yer verilmektedir. Genellikle “bağlama düzeni” eksenli bir eğitim anlayışının hâkim olduğu, ancak zaman zaman bozuk düzen vd. düzenlere yönelik çalışmalar da yapılmaktadır. Mızraplı eğitimi için Yaşar Kemal Alim, Cengiz Kurt, Cemalettin Kalender gibi hocaların yazdıkları metotlardan yararlanılmakta, ayrıca TRT THM repertuarından seçilmiş eserler, TSM’den çeşitli longlar, sirtolar, Reşat

Aysu saz semaileri ve Göksel Baktagir'in saz eserleri eğitim müfredatına dahil edilmiştir. Mızrap tekniği yanında şelpe tekniğine de yer verilmektedir. Şelpe tekniği ile ilgili olarak "Erol Parlak Şelpe Tekniği Metodu (1-2)" kullanılmaktadır. Kurum bünyesinde atölye çalışmaları, ustalık sınıfları, dinletiler, söyleşiler gibi etkinliklere yer verilmektedir. Kurum, Enfield Queensway'deki binasında hizmet vermeyi sürdürmektedir (Kişisel Görüşme,, 23 Mart 2016).

"Özcan Dursun Müzik ve Sanat Okulu (ÖDM)" 2009 yılında Özcan Dursun tarafından kurulmuştur. Müzik dersleri saz, gitar, piyano, vurmali çalgılar, solfej ve şan derslerinden oluşmaktadır. Saz dersleri haftada iki gün toplam 3 saat olarak verilmekte olup tamamen "Bağlama Düzeni" eksenlidir. Yalnızca mızraplı saz öğretimin yapıldığı merkezde Özcan Dursun'un çeşitli metotlardan yararlanarak oluşurduğu notlar işlenmekte, ek olarak TRT repertuarından yararlanılmaktadır. Kurum bünyesinde atölye çalışmaları, ustalık sınıfları, dinletiler, söyleşiler gibi etkinliklere yer verilmektedir. Müziğin yanında tiyatro ve resim eğitimleri de verilmektedir. Kurum, Tottenham bölgesindeki binasında hizmet vermeyi sürdürmektedir (Kişisel Görüşme, 29 Mart 2016).

"Katre Sanat (Community and Art Center)" 2004 yılında kurulmuş 2007 yılında Caner Şahin tarafından devralınarak günümüze kadar faaliyetini sürdürmüştür. Eğitim; müzik, bale-halk dansları, sinema ve tiyatro gibi dört ana bölümden oluşmaktadır. Müzik bölümünde, Saz yanında Piyano, Keman, Gitar, Klarinet, Percusion çalgıları eğitimi bulunmakta, Klasik müzik kapsamında teori, solfej, kompozisyon dersleri verilmektedir. Saz dersleri tamamen "Bağlama Düzeni" ekseninde yürütülmektedir. Mızrap tekniği ağırlıkta olup şelpe tekniği de öğretilmektedir. Şelpe tekniğine yönelik olarak "Erol Parlak Şelpe Tekniği Metodu (1-2)" kullanılmaktadır. Kurum bünyesinde atölye çalışmaları, ustalık sınıfları, dinletiler, söyleşiler gibi etkinliklere yer verilmektedir. "Katre Sanat" aynı zamanda "The Associated Board of the Royal Schools of Music (ABRSM), Trinity College" gibi büyük üniversitelerin sınavlarına hizmet veren bir sınav merkezidir. Merkezde yılda 300 ile 500 civarında öğrenci sınavlara hazırlanmaktadır. (Kişisel Görüşme, 14 Şubat 2016)

Resmi İngiliz Kurumlarında Türk Halk Müziği ve Saz/Bağlama

Belediyeler

Saz/ Bağlama'nın İngiliz resmi kurumlarındaki varlığı yakın zaman öncesine kadar belediyeler bünyesinde açılan hobi kursları ile sınırlıdır. Bunlardan ilki 1999-2004 yılları arasında Hacney Belediyesi bünyesinde "Hacney Music Development Trust" biriminde açılan ve Hüseyin Kaplan tarafından verilen saz kurslarıdır. İlk başlarda talep gören bu kurslar daha sonra öğrenci velilerinin ilgisizliği nedeniyle kapatılmıştır.

Belediyelerde verilen hobi bazlı kursların bir diğeri, adına GCSE (General Certificate of Secondary Education) denilen bir sisteme dâhil edilmiş saz dersleridir. Türkiye'de eğitim sistemindeki lise 1. ve 2. sınıfa karşılık gelebilecek bir dönemi kapsayan bu sistem, öğrencilerin seçtikleri çeşitli dersler ile ileriye yönelik bir yön çizebilmelerine olanak sağlamaktadır. Genel bir müzik eğitimini kapsayan bu sistemde öğrenciler, compose (müzik yazımı, bestecilik), müzik programları öğrenimi ve seçmeli çalgı öğrenimi dersleri almaktadırlar. GCSE sınavları da "compose, solo performance, çoksesli grup performance, teori (müzik programları)" biçiminde dört kategoride yapılmaktadır. Öğrenci sınavda kendi müzik aleti ile bir eseri tek başına, bir eseri de öğretmeni ile birlikte çok sesli olarak çalmak durumundadır. Sınavın ses kaydı, ilgili müzik kurumuna gönderilerek değerlendirilmektedir.

GCSE'nin bir üst seviyesi olan ve lise son sınıf denilebilecek bir seviyeye denk gelen sistem A LEVEL'dir. Öğrenciler üniversitelere giriş için müracaat ettiklerinde kaç tane GCSE aldığına ve A LEVEL notuna bakılarak kabul edilmektedirler.

Saz, 2008 yılından beri Einfiel belediyesinin sanat kurumunda bu sistemin içerisinde yer almaktadır.

Üniversiteler

Müzik eğitimi veren köklü üniversitelere sahip İngiltere'de Türk Halk Müziği ve Saz ile ilgili dönemsel olarak konulan seçmeli dersler dışında başkaca bir çalışma yoktur.

Ortadoğu, Uzakdoğu ve Afrika'ya dair müzik kültürleri hakkında bilimsel ve performans çalışmalarının yoğun olarak yapıldığı bir kurum olan SOAS'ta 2001-2007 tarihleri arasında açılmış seçmeli bir saz dersi dışında Anadolu coğrafyasına dair müziğin eğitimi ile ilgili başkaca bir çalışma bulunmamaktadır.

King's College, bünyesindeki "School of Humanities Department of Music" bölümü, müzikolojisi ağırlıklı bir sanat okulu olarak değerli çalışmaların merkezlerinden biridir. Bölüm Türk Müziği tarihine hâkimiyeti ile tanınan etnomüzikolog ve aynı zamanda 2009'da kurulan "Oxford Maqam Topluluğu"nda kanun icracısı da olan Prof. Dr. Martin Stokes başkanlığında çalışmalarını sürdürmektedir. Bölümde Anadolu Halk Müziği ve Saz'a dair bir eğitim bulunmamaktadır.

Gold Smith Üniversitesi müzik programında 2015 yılı güz dönemi içerisinde tıpkı SOAS gibi seçmeli saz dersi açılmıştır.

İngiltere'deki üniversitelerin çeşitli bölümlerinde lisans, yüksek lisans MA (Master of Art) ve doktora (Ph.D.) düzeyindeki müzik programlarında eğitim alan Türkiyeli öğrenciler bulunmaktadır.

Murat Yıldırım, 2009-2012 Middlesex University "Music Arts" programında kompozisyon dalından, Duygu Düşmez, Anglia Ruskin University "Music and Performance Arts" programından, Ümit Armağan, London Collage of Music Üniversitesi Kompozisyon Bölümü'nden eğitimlerini tamamlayarak mezun olmuşlardır. Hasan Dur, SOAS üniversitesinde undergraduate düzeyde, Emre Daşikan, East London University Müzik Teknoloji Programı'nda, Tolga Topal, South Bank Üniversitesi'nde "Music and Design" programında, Anıl Duman, The University of Northampton'da "Music/Popular Music" programında eğitimlerini sürdürmektedirler.

Hasan Bölücek, Anglia Ruskin University Cambridge School of Art Illustration and Book Arts programında yüksek lisans MA (Master of Art) eğitimini sürdürmektedir. Soner Gölbay, SOAS Ünivetsitesi'nde combined degree programında doktora (Ph.D.) eğitimini sürdürmektedir.

Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Erdem Özdemir, 2015 yılında TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel Araştırmalar Kurumu)-2219 (Yurtdışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı) kapsamında SOAS Üniversitesi'nde Dr. Rachel Harris ile birlikte "Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde ve Türkiye'de sosyokültürel gruplarda, müzik icra ortam ve biçimlerinde benzerlik ve farklılıklar" adlı bir proje yürütmektedir.

Bizim İngiltere'deki Çalışmalarımız

Londra'ya gelişimiz 02.10.2015 tarihinde oldu. Oturum ile ilgili resmi prosedürler vb. hallolması 15 gün gibi bir zaman aldı. Bu arada gelişimizin birinci haftasında King's College'e giderek Bölüm Baş-

kanı Prof. Daniel Leech-Wilkinson ve Prof. Dr. Martin Stokes ile görüşerek bir müzikoloji sunumuna katıldık. Stokes ile çalışma hakkında ve yapacaklarımız hakkında görüş alışverişinde bulunduk. 2015 yılı Ekim ayı içerisinde literatür çalışması yaparak konuya dair daha önce yapılmış çalışmalara ulaşmaya ve toplamaya başladık. Özellikle göç ve sosyokültürel yapı ile ilgili veriler üzerinde çalıştık.

Alan araştırmaları

Kasım ayından itibaren Mayıs'ın sonlarına kadar süren 7 aylık süreçte İngiltere'nin farklı bölgelerindeki özel ya da resmi kurumsal yapılarda hem toplumsal yapı, hem de saz ve halk müziği ile ilgili alan araştırmalarına başladık. Veri toplama sırasında etkin olarak görüşme (soru sorma) ve gözlem yöntemlerinden yararlandık. Elde ettiğimiz verileri sınıflandırarak bir veri tabanı oluşturduk. Martin Stokes ile yanyana gelerek hem çalışmanın ilerleyişi, hem de elde edilen verilerin değerlendirilmesi hakkında görüşmeler yaptık.

Alan araştırmaları ve kurumsal iletişimlerin yanında düzenlenecek olan söyleşi, seminer, workshop, konser vb. etkinliklerle ilgili resmi ve özel kurumlarla iletişim de sağlanarak, bunların hayata geçirilmesi konusunda adımlar atıldı.

Söyleşiler

Yaptığımız ilk etkinlik, Tottenham bölgesinde Türkçe ve Kürtçe konuşan toplum üyesi çocukların da gittiği Earlsmead İlkokulu öğrencilerine yönelik 7 Aralık 2015 Pazartesi günü gerçekleşen bir söyleşiydi. Yaklaşık 45 dakika kadar süren etkinlikte sazı ve ona ait müzik kültürünü kısaca tanıtarak örnekler çaldık. Çaldığımız türkülerden birine okul öğrencilerinden ikiz kardeşler Su ve Defne Eskioğlu sesleriyle eşlik ettiler. Daha sonra minik öğrencilerle söyleşi yapıp sorularını yanıtladık. Yapılan söyleşiye "Olay, Haber, Eurovision" gibi toplum gazeteleri yanında internet gazetesi olan "Açık Gazete" yerel Türk basınında yer verildi.

Seminer

"Anadolu Müzik Kültüründe Saz" başlıklı yaklaşık 2 buçuk saat kadar süren seminer çalışmamız 16 Ocak 2016 Cumartesi İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi'nde gerçekleşti. Seminerde, Saz/Bağlama'nın tarihsel süreçteki evrimi, dünya çalgı kültürü içindeki yeri, komşu coğrafyalarla olan akrabalık bağı ve Anadolu'daki gelişimini, tıpkı keman, piyano ve gitar gibi bir dünya enstrümanı olma yolundaki ilerleyişi hakkında bilgi ve görüşlerimizi aktardık. Sunumunu Hüseyin Kaplan'ın yaptığı seminerde 100 civarında katılımcı yer aldı. Seminer sonrasında farklı saz tipleri, teknikler ve değişik repertuvarlardan oluşan bir dinleti de sunduk. Seminere katılan Prof. Dr. Martin Stokes ile görüşerek fikir alışverişinde bulunduk. Seminer çalışmasına "Olay", "Haber", "Eurovision" gibi toplum gazeteleri yanında, bir internet gazetesi olan "Açık Gazete"de de yer verildi.

Atölye çalışmaları

İngiltere'de bulunduğumuz süre içerisinde çeşitli tarihlerde "DAY-MER", "İngiltere Cemevi Kültür Merkezi", "Ali Rıza Değirmenci Türk School", "Southgate Türk School", "Hasret Saz Okulu", "Londra Saz Okulu", "Melody UK Sanat Merkezi" adlı kurumlarda atölye çalışmaları yapılmıştır.

Konserler

Projemizin iletişim sağlama, bilgi ve tecrübe paylaşımına yönelik önemli unsurlarından biri de konser çalışmalarını idi. Bu doğrultuda dört adet konser çalışması organize ve icra ettik.

Bu konserlerden ilki Şef İskender Ozan Toprak'ın düzenlemelerini yaptığı ve 7 Şubat 2016'da bir oda orkestrası eşliğinde İngiltere'nin Sheffield kentinde verdiğimiz konserdir. Geleneksel bir repertuar anlayışı ile sergilediğimiz konserde, enstrümantal eserlere de yer verdik.

Bir diğer konser etkinliği "8 Mart Dünya Kadınlar Günü" dolayısıyla Bozcader derneğinde verdiğimiz konserlerdir.

24 Nisan 2016'da Cambridge Üniversitesi'nde verdiğimiz ve geniş katılımın olduğu dinleti ise bir başka etkinliktir.

Dünyanın önemli salonlarından Union Chapel'da 20 Mayıs 2016 akşamı gerçekleştirdiğimiz "nomad way [göç yolu]" başlıklı konserimiz gerek sanatsal gerekse dostluğa ve iletişime katkıda bulunabilme adına etkili bir konser olmuştur. İki bölümden oluşan konserin ilk bölümünde Anadolu'nun farklı geleneklerinden eserler çalıp söyledik. İkinci bölümde Türkiye'den gelecek konuk sanatçı arkadaşım Sinan Ayyıldız ile birlikte enstrümantal ezgiler çaldık. Son olarak da, Kıbrıslı ses sanatçısı Elena Hadjiafxendi ile birlikte "Göçmen Kızı" türküsünü düet olarak sunduk. Elena Hadjiafxendi ayrıca Anadolu kökenli biri Rumca, biri Lazca iki ezgiyi de seslendirdi. Konsere, "Olay", "Haber", "Eurovision" gibi toplum gazeteleri yanında, internet gazetesi olan "Açık Gazete"de de yer verildi.

Üniversiteler girişimi

Türkiyeli ve Kuzey Kıbrıslı toplum hakkında alan araştırmaları sürerken, bir yandan da belediyeler, kolejler, üniversite düzeyindeki müzik okullarında mevcut olan gerek diğer müzikler gerekse Türk Halk Müziği ile ilgili yapılmış ya da yapılmakta olan çalışmalar, müzik hareketleri, konser vb. performans sunumları hakkında bilgi edinip iletişim kurmaya başladık. Bunların başında, proje partnerimiz olan King's College ile özellikle Afrika, Ortadoğu ve Doğu müzikleri hakkında önemli çalışmaların yapıldığı SOAS'ta yaptığımız görüşmeler geldi. Bu görüşmelerin odak noktası "bağlanmanın üniversite müfredatına alınması ve ders olarak okutulabilmesi" idi. Mart ve Nisan ayı içerisinde iki kez görüştüğümüz Prof. Dr. Martin Stokes, bu konuda yapılabilecekler hakkındaki görüşlerini bizimle paylaşarak en doğru adresin öncelikle "SOAS" olduğunu belirtti. Stokes'un yönlendirmesi üzerine SOAS ile iletişime geçip randevu talebinde bulunduk. 5 Mayıs 2016 Perşembe günü bir heyet halinde (Alevi Federasyonu Başkanı İsrail Erbil, Anglia Ruskin University Cambridge School of Art Illustration and Book Arts programında yüksek lisans eğitimi alan Hasan Bölücek ve Hüseyin Kaplan ile birlikte) görüşmeye gittik. Üniversite adına yan yana gelip görüştüğümüz Dr. Rachel Harris, SOAS olarak bu düşüncüyü olumlu karşıladıklarını, benim bu projenin içerisinde bulunmamdan dolayı da memnun olduklarını, öncelikle Eylül ayından itibaren seçmeli bir kurs programı başlatmak istediklerini, bunun sonuçlarına göre kalıcı ders olarak müfredata konulabileceğini belirtti. Bizleri memnun eden bu teklifin yanında, bu süre içerisinde sazı ve Anadolu geleneksel kültürünü tanıttı seminerler ve konserler yapabileceğimiz konusunda da mutabık kalarak buradan ayrıldık.

Sonuçlar

1960'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar süren müzisyen göçü içerisinde ortaya çıkan tablo, saz/bağlamanın ve saz ile çalınan müziklerin gelişim ve değişimini yansıtan yanında adeta gurbetçinin hislerinin haritası gibidir.

1960'larda başlayıp yakın zamanımıza kadar uzunca bir süre devam eden dönem, müzik açısından arabesk müziğin yoğun dinlendiği bir dönemdir. Doğal olarak eğlence mekânlarında da bu tarz müzikler revaçtadır. Düğün ortamlarının ise arabesk müzik yanında oyun havaları bakımından gelen yöreye dair müzikal karakter ve repertuarı yansıttığı görülmektedir.

Kıbrıs halkının Karaman, Konya, Aksaray, Çukurova gibi yörelerden adaya gitmiş olmaları nedeniyle Kıbrıslılara ait düğünlerde bu yörelerin müzik karakteri ve oyun havası repertuarının hâkim olduğu gözlemlenmektedir. Dönemin saz icracılarının düğünlerde ilk başlarda tamamen kaşıklı oyun havaları ve arabesk çaldıkları hatta bir kısmının bunların yanında Sanat Müziği icra ettikleri de tespitlerimiz arasındadır. Bir yandan düğünlerinin ana karakteri bu biçimde sürse de öte yandan yeni jenerasyonların popüler kültüre doğru kaydıkları bu nedenle güncel müzik gereksiniminde yerel müziklerden uzaklaştıkları görülmektedir.

Türkiyeli göçmenler için sosyokültürel durum Kıbrıslılara göre biraz daha farklıdır. Büyük çoğunluğun Anadolu'nun belli bölgelerinden siyasal ve sosyal sebeplerle gelen kır kökenliler olmasının yöresel kültürün, inancın ve düşünce kalıplarının gitgide siyasilenen bir anlayış içinde korunması yönünde etki yaptığı görülmektedir. Her ne kadar yeni jenerasyonların belli ölçüde popüler kültüre kaydığı görülse de genele dair görünümün bu şekilde olduğu açıktır.

Gerek güncel gerekse düğünlerde icra edilen müzik yönünden durum yaşanan bu sürecin birebir yansımaları gibidir. 1960'larda başlayıp yakın zamanımıza kadar gelen uzun zaman dilimi düğünler açısından fazlaca bir farklılık yaratmasa da güncel müzik gereksinimi yönünden değişik sonuçlar doğurmuştur. Kendi içerisinde parçalanmış bir yapı izlenimi vermeyen ancak dağınık bir hal arz eden bu görünümde politize olmuş toplumun daha çok politik müzikler dinlediği, başta Ahmet Kaya vb. simalar olmak üzere bu müziğe daha çok meylenildiği görülmektedir. Ancak, bir yandan bunlar dinlenilirken öte taraftan Kıvıncık Ali ile özdeş arabesk sayılabilecek nitelikteki sanat anlayışı ve ürünlerinin de yoğunlukla takip edildiği belirgindir. Bu iki grubun dışında inanca dair müziklerin dinlendiği, az da olsa hala Anadolu ozanlarına kulak verildiği de görülmektedir. Toplumun içinde bulunduğu bu durum saz ve saz ile icra edilen müzik algısında da kendini birebir göstermektedir. Zira kitlenin beklentisi doğrultusunda ilerlemek zorundan kalan icracılar da hep aynı yönde müzik yapmaktadırlar. Böylece farklı müziklere mesafeli, kendi içerisinde tutucu bir müzik anlayışı oluşmuştur. Dernek geceleri, toplumsal kuruluşlara ait geceler, dinletiler ve konser organizasyonlarında gözlenen çoğunlukla yöresel müzik zevki, inanç ve politik görüşe dayalı bir müzik anlayışıdır. Öyle ki, politik sloganlar içeren bir şarkıdan hemen sonra ahlamlı vahlamalı arabesk bir şarkıyı, bir semahı ya da bir ozan deyişini peşpeşe aynı icracıdan duymak mümkündür.

Saz eğitimi verilen resmi ve özel kurumlar ile bireysel eğitimciler açısından da durum aynıdır. Görüşme yaptığımız istisnasız tüm öğretmenler, ders müfredatlarını velilerin istekleri doğrultusunda yapmak zorunda kaldıklarını, bunun dışına çıktıklarında baskı gördüklerini, var olmak adına buna mecbur bırakıldıklarını ifade etmişlerdir. Bir kısmı sazın ve Anadolu halk müziğinin zenginliğini bilmelerine ve bu yönde bir kaç teşebbüste bulunmalarına rağmen bu durumu ve yarattığı monotonluğu kıramamanın üzüntüsünü yaşadıklarını belirtmişlerdir. Gerçekte de konunun kültürel profilden çok piyasadan kulağa yansıyan ürünler üzerinden ilerlediği, piyasa albümlerindeki saz

profilinin toplumu kuşatarak ailelerde ve dolayısıyla çocuklar üzerinde sübjektif bir algı ve kuşatmışlık hali yarattığı ortadadır. Sazın istisnasız olarak yalnızca kısa sap formu bağlama düzeni üzerinden öğretiliyor oluşu bile konunun çarpıcı bir örneğidir. Zira yaklaşık 35-40 yıldır ortaya atılmış kısa sap formu sazı ve yalnızca bağlama düzenin Alevilik ile örtüştürüldüğü Alevi müziğinin bunun dışında bir şekilde çalınmayacağı hatta çalınmaması gerektiği gibi bir algı mevcuttur. Yaklaşık kırk yıl öncesine kadar Aşık Mahsuni, Ali Ekber Çiçek, Davut Sulari, Aşık Daimi vb. uzunsap ve bozuk düzen çalan Alevi ozanları/ustaları dinleyen toplumun hafızasında ve algısında ortaya çıkan bu değişim irdelenmeye değerdir. Görüştüğümüz birçok eğitmen-icracı konuyu 1980'li yıllar sonrası özellikle "muhabbet" adlı albüm serileri ile başlayan sürece ve bu sürecin baş aktörlerine bağlanmaktadır. Nitekim genellikle doğu kökenli olan bu icracılar nedeniyle Alevi müziğinin salt doğulu bir müzik karakteri taşıdığı gibi bir algının da geliştiği görülmektedir. Öyle ki, genellikle Maraş, Sivas, Erzincan, Erzurum, Tunceli vd. kısmen Çukurova yöreleri ekseninde gelişen bu algı içerisinde zamanla diğer yörelerdeki Alevi müziklerinin Alevi müziği bile sayılmadıkları bize aktarılan gözlemler arasındadır. Eğitmen-icracı Toprak'ın aktarımları bu konunun çarpıcı bir örneğini yansıtmaktadır:

Buradakilerin çoğunluğu Maraşlılar. Ben Tahtacı Alevisiyim ama onların gözünde Alevi bile değilim. Bir Tahtacı Semahı öğretim Alamut Semahı. Cem evi yönetiminden 'bu bizim eserimiz değil' dediler. Çünkü bilmiyorlar, semah olduğunu bile bilmiyorlar. Burada siyasi perspektif inancın ve kültürel aktivitenin önüne geçmiş durumda. Bütün herşey bunun üzerine kurulu. Örneğin; Neşet Ertaş için bir gün düzenleyelim dediğimizde bu Alevi bile değil dediler. Güldüm. Çünkü belli sanatçılar var kafalarında onların dışına çıkmazlar. Sanatçılar onların istediği söylemleri söylüyorlar, bir nevi kendilerini tekrar ediyorlar, al gülüm ver gülüm gibi birşey oluyor (Kişisel Görüşme, 30 Mayıs 2016).

Eğitim açısından bir başka sorun da aileler ve dolayısıyla çocuklara dair bilinçsizlik yönündedir. Görüşme yaptığımız eğitmenlerin hemen tamamı ailelerin beklentilerine yanıt verebilme noktasından hareket ettiklerini ve bu esnada ilginç baskı ve uygulamalarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmektedirler. Eğitmen-icracı Bay'ın tespitleri çocukların maruz kaldıkları farklı etkileri ortaya koymaktadır: "Çocuklar çok uç örnekler dinleyebiliyorlar. Örneğin; uç "R&B" örneklerinden Nurşani'ye kadar dinleyebiliyor aynı çocuk. Arabesk rap yapıyor aynı zamanda Nurşani ya da Azer Bülbül dinleyebiliyorlar" (Kişisel Görüşme, 23 Nisan 2016). Toprak, bu durumu toplumun genel bilinç düzeyine bağlayarak ailelerin bu yönü ile ilgili çarpıcı deneyimler aktarmaktadır:

Toplum için de müzik iş değil. Sadece kısa saplı saz ve onun da piyasa dediğimiz barlardaki halini ve popüler repertuarını öğrenmek istiyorlar. Örneğin; dört yıl önce neden zeybek öğretiyorsun diye beni atmaya kalktılar. Ailelerin saz hakkında hiç bir fikirleri yok. Çocuğun bir ayda öğrenebileceğini sanıp çalmasını bekliyorlar Çocukların hiçbir bilinci yok, hemen hepsi yabancı müzik dinliyorlar. Öğretmenler de aileler üzerinden eğitim veriyorlar, aileler baskı yapıyor öğretmenler de öğrencileri bağlamak ve aileleri memnun etmek için istenilen yönde eğitim veriyorlar. Yalan yanlış da olsa bu yönde eğitim veriliyor (Kişisel Görüşme, 30 Mayıs 2016).

Erdoğan, konuya bu yönüyle yaklaşarak yaş grupları üzerinden davranışlarına yönelik modellemeleri kendi tecrübeleri ile aktarmaktadır:

Ailelerden gelen talep belirleyici oluyor. Aileler gelip bana Mahsuni'den, Ahmet Kaya'dan öğret diyorlar. Çocuklar 9-14 yaş arası kurslara geldikten sonra ailelerin desteği azalıyor çocuklar da uzaklaşıyor ve bırakıyorlar. Genellikle sınavlarını bahane ediyorlar. Ergenlik çağı ile ilgi alanları değişiyor bırakıyorlar. Üniversiteye gittikten sonra tekrar gelip başlıyorlar (Kişisel Görüşme, 21 Nisan 2016).

Eğitim anlayışının biçimlenmesinde ve sonuca varılmasında belirli parametrelerden biri de kurumsal yapıların tavrıdır. Çabukoğlu, kurumsal yapıların öğrenciye bakışı ve eğitim yaklaşımı hakkında şu fikri aktarmaktadır: “Bizim saz okullarımız, çok ticari bakıyorlar. Her birinin 150-200 öğrencileri var. Kurumsallaşma, ya da kültüre dair bir kaygıları yok” (Onur Çabukoğlu, Kişisel Görüşme, 23 Nisan 2016). Görüştüğümüz eğitimcilerin önemli bir kısmı bu görüşü daha da ileri götürerek özellikle dersanelerin tamamen ticari kaygıyla açılmış durumda olduğunu belirtmektedirler. Bu görüşlere konu olan dersane sahipleri ise konunun kendilerinden çok ailelerin yaklaşımından kaynakladığını, saz derslerini kısa süreli basit hobi uğraşı olarak gördükleri üzerinden açıklamaktadırlar. Nitekim deneyimlerimizi paylaşmak üzere yanyana geldiğimiz farklı dersanelerdeki grupların çoğunluğunun örneğin nota bilgisi konusunda geri olduklarını gözlemledik. Eğitimciler ise bu durumu hem aile hem de çocuğun yaklaşımına bağlamaktadırlar. Çabukoğlu durumun kaynağı olarak ailelerin yaklaşımını göstermektedir: “Saz derslerine gelen çocukların aileleri özellikle solfej ya da ritmik okuma çalışmalarına karşılar. Aile alt yapıya izin vermiyor. Bir ayda çocuğun çalmasını bekliyorlar. Benim çocuğum hemen “kara tren”i, “şu metrisin önü”nü çalsın istiyor. Dersler akademik olamıyor (Kişisel Görüşme, 23 Nisan 2016). Toprak, daha ziyade öğrencilerin işin kolayına kaçma yönündeki tavırlarından kaynaklandığı görüşündedir: “Nota belli seviyede verilebiliyor. Notaya karşı müthiş derecede bir direnç var. Nota olmadan öğrenmeye çalışıyorlar. Akademik düzeyde ilerlemek mümkün değil. Çalışmalar hobi düzeyini geçmiyor” (Kişisel Görüşme, 30 Mayıs 2016).

Öneriler

Bağlama ya da yaygın bilinen adıyla Saz uzunca bir süreden beri gerek akademik gerekse sanatsal alanda dünyanın gündemine gelmiş ve gitgide artan bir şekilde popülerleşmeye başlamıştır. Çok geniş bir alanda zengin bir repertuar ve çalım teknikleri ile icra edilen bu çalgı başta Avrupa olmak üzere dünyanın birçok yerinde bilinmeye, çalınmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu yönüyle saz da tıpkı keman, piyano ve gitar gibi dünya enstrümanı olma yolunda ilerlemektedir. Göçlerle Avrupa başta olmak üzere uluslararası alana taşınan saz uzunca bir süredir özellikle batılı müzikolog ve müzisyenlerin ilgi odağı olmuş, ortaya konulan birçok projeye de farklı kültürlerin akademi ve üniversite müfredatlarına girmeye başlamıştır. Avrupa’da ilk Türk Müziği bölümünün Codarts Rotterdam konservatuvarı bünyesinde 2000 yılında açılmış olması bu adımların başta gelenlerindenidir. Başta Almanya olmak üzere Avrupa’nın Türkiyeli nüfus barındıran çeşitli ülkelerinde özellikle sazın belediyeler vb. kurumlarda yer bulması, çeşitli seviyelerdeki eğitim kurumlarına dâhil edilmesi önemlidir. İlki İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesinde yapılan 1. Uluslararası Bağlama Sempozyumu’nun ardından ikincisinin Berlin’de yapılmış olması konuya dair adım adım ilerleyişin bir göstergesidir. Nitekim bu gelişmeler sonrası bağlama, Almanya Mannheim Popakademie’de yükseköğretim düzeyinde müfredata dâhil edilerek 2014 yılında eğitimdeki yerini almıştır. 2013 yılında Almanya’da kurulan ilk “Ulusal Bağlama Platformu” ise kurumsallaşma yönünde atılan önemli bir adımdır.

Avrupa’da bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye ve Kıbrıs kökenli 250 bin civarında göçmen barındırmasına ve ilk göçten bugüne yarım yüzyılı aşan bir süre geçmesine rağmen İngiltere resmi kurumlarında saz ve ait olduğu müzik kültürüne dair kayda değer bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Her ne kadar 2001-2007 arasında SOAS ve 2015 yılında Goldsmith üniversitelerinde seçmeli saz dersi açılmış ise de genele ait durumda değişim olmamıştır. İngiltere’deki yaşayan toplumuzun kendini daha iyi ifade edebilmesi, entegrasyona katkıda bulunabilmesi ve özgün kültürünün

kurumsal temsili/ eğitimi için halk müziği ve sazdan yararlanılması önemlidir. Bu kültürün dünya insanını ilgilendirebilecek ortak yönlerinin İngilterede yaşayan diğer toplumlarla paylaşımının yaratacağı değerlerin ortaya konulabilmesi yararlıdır. Saza karşı ilginin artması ve sazın kaynaştırıcılık, birleştiricilik özelliğinin artırılması bakımından Türkiye ve İngiltere arasında ortak çalışmaların yapılması gerekmektedir. İngiltere’de başta Londra olmak üzere büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Dağınık bir şekilde duran bu potansiyelin atılıktan kurtarılıp harekete geçirilmesi, ortak çabayla güçlü bir talep oluşturulması gerekmektedir. Daha sonra yapılması gereken tıpkı Avrupa örneğinde olduğu gibi Türkiye’deki İTÜ başta olmak üzere ilgili kurumlardan destek alınarak sempozyum vb bilimsel çalışmalarla konu ortaya çıkartılmalı ve gereken diğer adımlar atılmalıdır. Bu durum hem konunun İngiltere’deki gelişimi hem Anadolu kültürünün dünyaya açılması hem de toplumlar arası kaynaşmanın sağlanması bakımından önemlidir.

SOAS Üniversitesi bünyesinde sazın eğitim programlarına dâhil edilmesi ve ders müfredatlarına alınabilmesine yönelik girişimimiz önemlidir. Zira bundan sonra başkaca bilimsel çalışmalar devreye girecektir. Örneğin; İngiliz sisteminde mevcut olan enstrümanlara yönelik grade sisteminde Saz’ın adaptasyonu bunlardan biridir. Bu ve benzeri çalışmalar sazın hem bilimsel profiline hem de dünya sazi olma yolundaki hedefine katkı sağlayacaktır.

Referanslar

- Balıkçioğlu, Osman. 2002. *Bizim İnsanımız, Bizim Lefkoşa’mız*. Lefkoşa: Dünya Matbaacılık.
- Balıkçioğlu, Osman. 2012. *Özgür İkili: Alikko ile Caher*. Lefkoşa: Dünya Matbaacılık.
- Balıkçioğlu, Osman. 2012. *Londralılar*. Lefkoşa: Dünya Matbaacılık.
- Bilecen T. & Araz M. 2015. “Londra’da Yaşayan Türkiyeliler Etnik ve Mezhepsel Aidiyetlerinin Siyasal Tutum ve Davranışlarına Etkisi”. *Göç Dergisi*. S. 2: 2, pp. 189-207. UK: Transnational Press London
- Eren Nijhar, Semra. 2012. *Avrupa’nın İlk Türk Derneği/ Kıbrıs Türk Cemiyeti*. İstanbul: Ceylan Matbaası.
- Eren Nijhar, Semra. 2015. *Londra’da Çok Kültürlülük-Yaşamdan Portreler*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Milewski, N., Sirkeci, I., M. Yucesahin, and Rolls, A.. 2015. *Family and Human Capital in Turkish Migration*. pp.166. UK: Transnational Press London.
- Seker, B. D., Sirkeci, I., and Yucesahin, M. (eds.) (2015). *Göç ve Uyum*. pp.389. UK: Transnational Press London (in Turkish).
- Sirkeci, I. and Pusch, B. 2016. *Turkish Migration Policy*. pp.232. UK: Transnational Press London.
- Sirkeci, I. et al. 2016. *Little Turkey in Great Britain*. UK: Transnational Press London.
- Sirkeci, I., Cohen, J. H., and Yazgan, P.. 2016. *Conflict, Insecurity and Mobility*. pp.194. UK: Transnational Press London.
- Sirkeci, I., Elcin, D., and Seker, G.. 2015. *Politics and Law in Turkish Migration*. pp.203. UK: Transnational Press London.
- Sirkeci, I., Seker, B. D., and Caglar, A.. 2015. *Turkish Migration, Identity and Integration*. pp.188. UK: Transnational Press London.
- Tilbe, Fethiye. 2016. “Londradaki Türkiyelilerin Göçmen Dövizi Gönderme Davranışları”. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Regent’s Üniversitesi.
- Url-1 <<https://www.youtube.com/watch?v=5D-L0a0dH2M>> (Erişim Tarihi: 10.06.2016)
- Url-2 <<http://www.acikgazete.com/ingiltere/2015/07/30/birlesik-krallik-taki-toplum-uzerine-soylesi.htm?aid=59651>> (Erişim Tarihi: 10.06.2016)

Kişisel Görüşmeler:

- Akkiraz, Cemal. 2016. Kişisel Görüşme. 15 Şubat. İngiltere.
Bay, Erdem. 2016. Kişisel Görüşme. 23 Nisan. İngiltere.
Bilge, Orhan. 2016. Kişisel Görüşme. 29 Mart. İngiltere.
Çabukoğlu, Onur. 2016. Kişisel Görüşme. 23 Nisan. İngiltere.
Çeki, Seyfettin. 2016. Kişisel Görüşme. 23 Mart. İngiltere.
Çeki, Seyfettin. 2016. Kişisel Görüşme. 10 Ocak. İngiltere.
Duman, Anıl. 2016. Kişisel Görüşme. 23 Nisan. İngiltere.
Dursun, Özcan. 2016. Kişisel Görüşme. 29 Mart. İngiltere.
Erdoğan Zeki. 2016. Kişisel Görüşme. 20 Şubat. İngiltere.
Erdoğan Zeki. 2016. Kişisel Görüşme. 21 Nisan. İngiltere.
Kaplan, Hüseyin. 2015. Kişisel Görüşme. 20 Aralık. İngiltere.
Kaplan, Hüseyin. 2016. Kişisel Görüşme. 11 Şubat. İngiltere.
Kartal, Ulaş. 2016. Kişisel Görüşme. 2 Mayıs. İngiltere.
Kartal, Ulaş. 2016. Kişisel Görüşme. 23 Mart. İngiltere.
Kartal, Ulaş. 2016. Kişisel Görüşme. 2 Mayıs. İngiltere.
Kopan, Atilla. 2016. Kişisel Görüşme. 2 Mart. İngiltere.
Külahçı, Kemal. Kişisel Görüşme. 15 Şubat. İngiltere.
Okutan, Erkan. 2015. Kişisel Görüşme. 10 Kasım. İngiltere.
Şahin, Caner. 2016. Kişisel Görüşme. 14 Şubat. İngiltere.
Toprak, İskender Ozan. 2016. Kişisel Görüşme. 30 Mayıs. İngiltere.
Yıldırım, Murat. 2016. Kişisel Görüşme. 20 Mart. İngiltere.
Yıldırım, Murat. 2016. Kişisel Görüşme. 23 Mart. İngiltere.